קיצור שלחן ערוך — הלכות בקור חולים

כְּשֶׁחָלָה הָאָדָם, מִצְוָה עַל כָּל אָדָם לְבַקְּרוֹ, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁמְּבַקֵּר חוֹלִים, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, בְּפָסוּק וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלוֹנֵי מַמְרֵא, מְלַמֵּד שֶׁבָּא אֵלָיו לְבַקֵּר הַחוֹלֶה. הַקְּרוֹבִים וְהַחֲבֵרִים שֶׁרְגִילִים לִכָּנֵס לְבֵיתוֹ תָּמִיד, הֵמָּה הוֹלְכִים לְבַקְּרוֹ מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמְעוּ שֶׁהוּא חוֹלֶה. אֲבָל הָרְחוֹקִים שֶׁאֵינָם רְגִילִים בְּבֵיתוֹ, לֹא יִכָּנְסוּ מִיָּד, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִתְרַע מַזָּלֵהּ לְהַטִּיל עָלָיו שָׁם חוֹלֶה. וְאֵינָם נִכְנָסִים עַד לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים. וְאִם קָפַץ עָלָיו הַחוֹלִי, גַּם הָרְחוֹקִים נִכְנָסִים מִיָּד. אֲפִלּוּ הַגָּדוֹל, יֵלֵךְ לְבַקֵּר אֶת הַקָּטָן, וַאֲפִלּוּ כַּמָּה פְּעָמִים בַּיּוֹם. וְכָל הַמּוֹסִיף, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָטֹרַח עַל הַחוֹלֶה. הַשּׁוֹנֵא לֹא יְבַקֵּר אֶת שׂוֹנְאוֹ הַחוֹלֶה, וְלֹא יְנַחֲמֶנּוּ כְּשֶׁהוּא אָבֵל, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב שֶׁשָּׂמֵחַ לְאֵידוֹ. אֲבָל מֻתָּר לְלַוּוֹתוֹ, וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ, שֶׁיֹּאמְרוּ כִּי הוּא שָׂמֵחַ לְאֵידוֹ, בַּאֲשֶׁר זֶהוּ סוֹף כָּל אָדָם. (עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רז סָעִיף ב, דְּהַחוֹלֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲמֹד אֲפִלּוּ מִפְּנֵי נָשִׂיא. וְאִם רוֹצֶה לַעֲמֹד, אֵין אוֹמְרִים לוֹ שֵׁב).

כְּשֶׁהַחוֹלֶה שׁוֹכֵב עַל הָאָרֶץ, לֹא יֵשֵׁב הַמְבַקֵּר עַל גַּבֵּי כִּסֵּא שֶׁגָּבֹהַּ מִמֶּנּוּ, לְפִי שֶׁהַשְׁכִּינָה לְמַעְלָה מְרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר, ה' יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דְּוָי. אֲבָל כְּשֶׁהַחוֹלֶה שׁוֹכֵב בַּמִּטָּה, מֻתָּר לַמְבַקֵּר לֵישֵׁב עַל כִּסֵּא וְסַפְסָל (עַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רז סָעִיף ב).

עִקַּר מִצְוַת בִּקּוּר חוֹלִים הוּא לְעַיֵּן בְּצָרְכֵי הַחוֹלֶה מַה הוּא צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ, וְשֶׁיִּמְצָא נַחַת רוּחַ עִם חֲבֵרָיו, וְגַם שֶׁיִּתֵּן דַּעְתּוֹ עָלָיו וִיבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלָיו. וְאִם בִּקֵּר וְלֹא בִקֵּשׁ, לֹא קִיֵּם אֶת הַמִּצְוָה. וְלָכֵן אֵין מְבַקְּרִין בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאָז כָּל חוֹלֶה מֵקֵל עָלָיו חָלְיוֹ וְלֹא יָחוּשׁ לְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים. וְלֹא בְּשָׁלֹשׁ שָׁעוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם, שֶׁאָז מַכְבִּיד עָלָיו חָלְיוֹ וְיִתְיָאֵשׁ מִלְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים.

כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, אִם מְבַקֵּשׁ בְּפָנָיו, יָכוֹל לְבַקֵּשׁ בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁיִּרְצֶה, שֶׁהֲרֵי מְבַקֵּשׁ כִּבְיָכוֹל לִפְנֵי הַשְׁכִּינָה, שֶׁהִיא אֵצֶל הַחוֹלֶה. אֲבָל כְּשֶׁמְּבַקֵּשׁ שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, דְּאָז מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת נִזְקָקִין לְהַעֲלוֹת תְּפִלָּתוֹ, וְאֵינָם נִזְקָקִין לְכָל הַלְּשׁוֹנוֹת, עַל כֵּן יְבַקֵּשׁ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, וְיִכְלוֹל אוֹתוֹ בְּתוֹךְ כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁכּוֹלְלוֹ עִם הָאֲחֵרִים, תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת יוֹתֵר בִּזְכוּתָן שֶׁל רַבִּים. וְיֹאמַר, הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ בְּתוֹךְ כָּל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל. וּבְשַׁבָּת יֹאמַר, שַׁבָּת הִיא מִלְּזְעֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבוֹא, וְרַחֲמָיו מְרֻבִּים, וְשִׁבְתּוּ בְּשָׁלוֹם.

הַמְבַקְּרִים יְדַבְּרוּ אִתּוֹ בְּהַשְׁכֵּל וָדַעַת, וְיֹאמְרוּ לוֹ, דְּבָרִים מְחַיִּים, וְלֹא דְּבָרִים מְמִיתִים. וְיֹאמְרוּ לוֹ, שֶׁיִּתֵּן דַּעְתּוֹ עַל עִנְיָנָיו, אִם הִלְוָה אוֹ הִפְקִיד אֵצֶל אֲחֵרִים אוֹ אֲחֵרִים אֶצְלוֹ, וְאַל יְפַחֵד מִפְּנֵי זֶה מֵהַמָּוֶת.

אֵין לִתֵּן נְכָסָיו בְּמַתָּנָה לַאֲחֵרִים וַאֲפִלּוּ לְצָדָקָה וּלְהַנִּיחַ אֶת הַיּוֹרְשִׁים בְּלֹא כְלוּם. וְכָל הָעוֹשֶׂה כֵּן, אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ, וַאֲפִלּוּ אֵין הַיּוֹרְשִׁים נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה. אֲבָל אִם מַנִּיחַ גַּם לַיּוֹרְשִׁים דָּבָר הַמַּסְפִּיק לָהֶם, מֻתָּר (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן לד סָעִיף ד). וּמִדַּת חֲסִידוּת, שֶׁלֹּא לַחְתֹּם אֶת עַצְמוֹ עֵד וְלֹא לִהְיוֹת בְּעֵצָה בְּצַוָּאָה שֶׁמַּעֲבִירִין בָּהּ אֶת הַיְרֻשָּׁה מֵהַיּוֹרֵשׁ, אֲפִלּוּ מִבֵּן שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, לְאָחִיו חָכָם וְנוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, כִּי שֶׁמָּא יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֶרַע טוֹב וְהָגוּן. וַאֲפִלּוּ לְמַעֵט מִזֶּה וּלְהַרְבּוֹת לָזֶה, יֵשׁ מִי שֶׁאוֹסֵר, וְרָאוּי לָחוּשׁ לִדְבָרָיו. עַיֵּן סוֹף סִימָן כו.

אִם יֵשׁ לוֹ בָּנִים קְטַנִּים, אוֹ קְטַנִּים וּגְדוֹלִים, אוֹ שֶׁאִשְׁתּוֹ מְעֻבֶּרֶת, צָרִיךְ לְמַנּוֹת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁיִּתְעַסֵּק בְּשִׁבְיל הַקְּטַנִּים עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ.

חוֹלֶה שֶׁבִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת קַבָּלַת קִנְיָן לְחַזֵּק אֶת הַצַּוָּאָה, קוֹנִין מִמֶּנּוּ אֲפִלּוּ בַּשַּׁבָּת. וְכֵן אִם מְבַקֵּשׁ לִשְׁלֹחַ לִקְרוֹבָיו, מָתָר לִשְׁכֹּר גּוֹי בַּשַּׁבָּת וּלְשָׁלְחוֹ (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן צ סָעִיף יט).

חוֹלֶה שֶׁמֵּת לוֹ מֵת, אֵין מוֹדִיעִין לוֹ, שֶׁלֹּא תִטָּרֵף דַּעְתּוֹ עָלָיו. וַאֲפִלּוּ נוֹדַע לוֹ, אֵין אוֹמְרִים לוֹ לִקְרֹעַ, שֶׁמָּא תִּגְדַּל דַּאֲגָתוֹ. וְאֵין בּוֹכִין וְאֵין מַסְפִּידִין בְּפָנָיו, בֵּין עַל מֵתוֹ בֵּין עַל מֵת אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָרוֹבוֹ, פֶּן יִפְחַד שֶׁגַּם הוּא יָמוּת. וּמַשְׁתִּיקִין אֶת הַמְנַחֲמִים בְּפָנָיו.

אֵין מְבַקְּרִין לֹא לְחוֹלֵי מֵעַיִם, מְשׁוּם כִּסּוּפָא, וְלֹא לְחוֹלֵי הָעַיִן, וְלֹא לְחוֹלֵי הָרֹאשׁ. וְכֵן כָּל חוֹלֶה דְּתַקִּיף לֵהּ עָלְמָא וְקָשֶׁה לֵהּ דִּבּוּרָא, אֵין מְבַקְּרִין אוֹתוֹ בְּפָנָיו, אֶלָּא נִכְנָסִין לַבַּיִת הַחִיצוֹן וְשׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין בּוֹ אִם צָרִיךְ לְאֵיזֶה דָּבָר, וְשׁוֹמְעִין צַעֲרוֹ, וּמְבַקְּשִׁים עָלָיו רַחֲמִים.

מִי שֶׁיֵּשׁ לְפָנָיו שְׁתֵּי מִצְוֹת, בִּקּוּר חוֹלִים וְנִחוּם אֲבֵלִים, אִם אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם שְׁתֵּיהֶן, בִּקּוּר חוֹלִים קוֹדֵם, כְּדֵי לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עָלָיו. וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַיֵּם שְׁתֵּיהֶן, נִחוּם אֲבֵלִים קוֹדֵם, שֶׁהוּא גְּמִילוּת חֶסֶד עִם הַחַיִּים וְעִם הַמֵּתִים.

מְבַקְּרִין חוֹלֶה גּוֹי, מִפְּנֵי דַּרְכֵי שָׁלוֹם.

תַּנְיָא בְּסִפְרֵי, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר, וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא וְהִתְוַדָּה, זֶה בָּנָה אָב עַל כָּל הַמִּתִים שֶׁיִּטָּעֲנוּ וִדּוּי. וְאִיתָא בַּמִּשְׁנָה, שֶׁכָּל הַמִּתְוַדֶּה יֶשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּעָכָן, שֶׁאָמַר לוֹ יְהוֹשֻׁעַ, בְּנִי שִׂים נָא כָבוֹד לַה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵן לוֹ תּוֹדָה וְהַגֶּד נָא לִי מֶה עָשִׂיתָ אַל תְּכַחֵד מִמֶּנִּי. וַיַּעַן עָכָן אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמַר אָמְנָה אָנֹכִי חָטָאתִי לַה אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת עָשִׂיתִי. וּמִנַּיִן שֶׁכִּפֶּר לוֹ וִדּוּיוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ מֶה עֲכַרְתָּנוּ יַעְכָּרְךָ ה' בַּיּוֹם הַזֶּה, בַּיּוֹם הַזֶּה אַתָּה עָכוּר, וְאִי אַתָּה עָכוּר לָעוֹלָם הַבָּא. לָכֵן חוֹלֶה שֶׁרוֹאִין בּוֹ שֶׁהוּא נוֹטֶה לָמוּת, מְסַבְּבִים עִמּוֹ בִּדְבָרִים וְאוֹמְרִים לוֹ, הִתְוַדֵּה וְאַל תִּדְאַג מִזֶּה, הַרְבֵּה הִתְוַדּוּ וְעָמְדוּ מֵחָלְיָם וְהֵמָּה בַּחַיִּים, וְהַרְבֵּה שֶׁלֹּא הִתְוַדּוּ וּמֵתוּ. וּבְשָׂכַר שֶׁאַתָּה מִתְוַדֶּה, אַתָּה חָי. וְכָל הַמִּתְוַדֶּה, יֶשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְוַדּוֹת בְּפִיו, יִתְוַדֶּה בְּלִבּוֹ. וְאִם יָכוֹל לְדַבֵּר אַךְ מְעַט, אוֹמְרִים לוֹ, אֱמֹר, תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל עֲוֹנוֹתָי. וְגַם יֹאמְרוּ לוֹ, שֶׁיְּבַקֵּשׁ מְחִילָה מִכָּל אָדָם שֶׁחָטָא כְּנֶגְדּוֹ, בֵּין בְּמָמוֹן בֵּין בִּדְבָרִים. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֵין אוֹמְרִים לוֹ, לֹא בִּפְנֵי עַמֵּי הָאָרֶץ, וְלֹא בִּפְנֵי נָשִׁים, וְלֹא בִּפְנֵי קְטַנִּים, שֶׁמָּא יִבְכּוּ וְיִשְׁבְּרוּ לִבּוֹ.

סֵדֶר הַוִּדּוּי בִּקְצָרָה, מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי, שֶׁרְפוּאָתִי בְיָדֶךָ וּמִיתָתִי בְּיָדֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁתִּרְפָּאֵנִי רְפוּאָה שְׁלֵמָה. וְאִם אָמוּת, תְּהֵא מִיתָתִי כַּפָּרָה עַל כָּל חֲטָאִים וַעֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ, וְתֵן חֶלְקִי בְּגַן עֵדֶן, וְזַכֵּנִי לָעוֹלָם הַבָּא הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים. וְאִם רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ כְּוִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים, הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וּכְבָר מְסָדְּרִים הַוִּדּוּיִים בַּסֵּפֶר מַעֲבַר יַבֹּק. וּבְסֵפֶר חָכְמַת אָדָם הֶעְתִּיק גַּם כֵּן סֵדֶר הַוִּדּוּי מֵהָרַמְבַּ"ן וְזִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה.